

Ćwiczenia słuchu fonematycznego

Słuch fonematyczny to umiejętność rozróżniania najmniejszych elementów mowy - tzn. fonemów. Oznacza to, że dziecko może wyodrębnić z potoku mowy zdania, w zdaniach – wyrazy, w wyrazach – sylaby, w sylabach – głoski, a także uchwycić kolejność głosek w wyrazie. Jest podstawowym elementem prawidłowego rozwoju mowy oraz umiejętności czytania i pisania.

Zaburzenia słuchu fonematycznego są przyczyną trudności w:

rozumieniu złożonych instrukcji i poleceń słownych,

- zapamiętywaniu i powtarzaniu trudnych wyrazów i dłuższych zdań,
- tworzeniu opowiadań,
- rozróżnianiu wyrazów „podobnych brzmieniowo”.

Przy zaburzonym słuchu fonematycznym najczęściej obserwuje się następujące błędy:

W wypowiedzianiu się:

- mały zasób słów, niegramatyczne wypowiedzianie się;
- trudności w budowaniu zdań,
- częste wady wymowy;
- skracanie długości wyrazów.

W pisaniu:

- zniekształcenia pisowni, niekiedy "zlepki liter";
- mylenie liter np.: b-p, d-t, g-k, z-s, dz-c, sz-s;
- trudności w pisaniu wyrazów ze zmiękczeniami, dwuznakami, z głoskami tracącymi dźwięczność;
- nieprawidłowe różnicowanie głosek: i-j, samogłosek ą,ę w zestawieniu z dźwiękami on, om, en, em;
- trudności w analizie zdań na wyrazy, wyrazów na sylaby i głoski;
- łączenie przyimków z rzeczownikami ("wklasie");
- opuszczanie końcówek i części wyrazów;
- "zjadanie" liter, zwłaszcza samogłosek, przestawianie ich kolejności
- przestawianie szyku dyktowanych wyrazów, skreślenia i poprawki;
- brak znaków interpunkcyjnych lub ich niewłaściwe stosowanie;
- niski poziom prac pisemnych w porównaniu z wypowiedziami ustnymi;
- trudności we wszystkich rodzajach pisania: ze słuchu, z pamięci i w przepisywaniu;
- wolne tempo pisania.

W czytaniu:

- długo utrzymujące się literowanie utrudniające syntezę sylabową i wyrazową;
- niewłaściwa intonacja czytanych treści;
- błędy w czytaniu: przekręcenia wyrazów, pomijanie lub dodawanie innych podobnie brzmiących i zgadywanie;
- trudności w zrozumieniu przeczytanej treści wynikające z błędów w czytaniu,
- mylenie znaczenia wyrazów o podobnym brzmieniu;
- bardzo wolne tempo czytania.

Inne trudności:

- trudności w nauce języków obcych;
- kłopoty w uczeniu się pamięciowym: wiersze, ciągi słowne: dni tygodnia, miesiące, tabliczka mnożenia;
- trudności w nauce gramatyki;
- nie rozumienie dłuższych wypowiedzi słownych i poleceń nauczyciela, instrukcji;
- gorsza pamięć słuchowa;

Przykłady ćwiczeń

- Odtwarzanie struktur dźwiękowych („rytmu”) na podstawie układów przestrzennych – wystukiwanie ułożonego rytmu.
- Rozpoznawanie układu przestrzennego odpowiadającego wystukanemu „rytmowi”
Stukamy wybrany rytm, dziecko ma wskazać który to szereg. Rozpoczynamy ćwiczenie od układów łatwiejszych i stopniowo wprowadzamy bardziej złożone.
- Rozpoznawanie „rytmu”

Dziecko ma przed sobą tylko jeden układ klocków. Wystukujemy różne rytmy. Dziecko ma rozpoznać, który układ jest odtwarzany.

- Rozpoznawanie przedmiotów na podstawie barwy dźwięku.

Przygotowujemy zestaw przedmiotów codziennego użytku, np.: szklankę, kubek, garnek, klocki drewniane, pęk kluczy itp.

Dziecko obserwuje przedmioty, w które będziemy uderzać drewnianą pałeczką, oraz stara się zapamiętać jakie dźwięki wydają. Następnie dziecko mając zamknięte oczy rozpoznaje, o które przedmioty uderzamy ponownie pałeczką.

Inne ćwiczenia słuch fonematyczny :

- rozpoznawanie piosenek po melodii, rytmie, zagadki słuchowe,
- odtwarzanie rodzaju i ilości usłyszanych dźwięków,
- lokalizowanie źródła dźwięków,
- nauka wierszy, piosenek, rymowanek,
- wyodrębnianie głóski na początku wyrazu,
- wyodrębnianie ostatniej głóski w wyrazie,
- wyodrębnianie głóski w środku wyrazu.
- wyróżnianie pierwszej samogłoski w wyrazie, tworzącą samodzielną sylabę, np. Ala, ucho,
- wyróżnianie ostatniej spółgłoski wyrazu, np. dom, kot, byk,
- wyróżnianie pierwszej spółgłoski w sylabie nagłosowej, np. sok, kot, but,
- wyróżnianie ostatniej samogłoski w wyrazie, np. oko, ryba, koń,
- wyróżnianie samogłoski w śródgłosie, np. nos, bal.
- wyodrębnianie wszystkich głósek w wyrazie,
- podział wyrazów na sylaby,
- stosowanie wyliczanek sylabowych w grach dziecięcych,
- synteza sylab ze słuchu,
- rebusy obrazkowo- sylabowe,
- wyróżnienie wyrazów w zdaniu,
- wyróżnianie sylab w wyrazie, najlepiej za pomocą klaskania (jedna sylaba - jedno klaśnięcie), oprócz tego można bawić się w kończenie wyrazów, podajemy pierwszą sylabę, np. ko-, a dziecko dodaje – twica,
- wyróżnianie głósek w wyrazach- najpierw na początku wyrazu, potem na końcu i w środku. Można użyć do tego obrazków, spośród których dziecko wyszuka obrazki zaczynające się lub kończące na daną głóskę,
- układanie zdań przez dziecko - wyróżnienie ilości wyrazów patyczkami (patyczki oznaczają słowa), np.:

II TO DOM .

III TAM STOI OLA

- wyszukiwanie rymujących się wyrazów,
- układanie kilku wyrazów w kolejności od najkrótszego do najdłuższego (a, po, las, okno, lalka)
- układanie kilku wyrazów w kolejności od najkrótszego do najdłuższego, rozpoczynające się tą samą głóską (w, wa, wór, wata, wianek...)

- dobieranie w pary wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską (koza- kosa, mama- dama, tata- data, pije- bije, Ala- Ola).
- podkreślanie czerwoną kredką wyrazów, które "syczą", a niebieską, tych, które "szumią" (sok, puszka, szachy, postój, proszek, ser).